

บทที่ 4

บริบทชุมชน

จากการศึกษาผู้ศึกษากำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษา โดยบทนี้กล่าวถึงบริบทชุมชน เป็นการอธิบายเชิงถึงสภาพของชุมชนในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ประกอบด้วยประวัติ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนไทยทรงดำ สภาพทั่วไปของชุมชนได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ ประชากร ลักษณะทางเศรษฐกิจ ลักษณะทางสังคมและลักษณะทางวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนไทยทรงดำ

ถิ่นฐานดั้งเดิมของผู้ไทอาศัยอยู่ตามเขตชายแดนในบริเวณใกล้รอยต่อระหว่างประเทศจีน เวียดนาม และลาวหัวเมืองต่างๆ ของผู้ไทกระจายอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า สิบสองจุไทหรือสิบสอง เจ้าไท ประกอบด้วยหัวเมืองที่แบ่งการปกครองอย่างเป็นอิสระต่อกัน ได้แก่ ผู้ไทขาว 4 เมือง (เมืองไล เมืองบาง เมืองเจียน และ เมืองมุน) หัวเมืองของผู้ไทดำ 8 เมือง (เมืองแฉง เมืองควาย เมืองคุง เมืองม่วย เมืองลา เมืองโมะ เมืองหวัด (วาด) และเมืองซาง) การศึกสงครามในสมัยนั้น ต่างมีการแย่งชิงกันเพื่อขยายอาณาเขต และล่าเมืองขึ้นเพื่อทำหน้าที่ส่งส่วย เสบียงอาหาร แรงงาน และเครื่องบรรณาการ

ไทยทรงดำ หรือไทยโซ่ง หรือลาวโซ่ง หรือลาวซ่ง หรือลาวทรงดำ (การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้คำว่าไทยทรงดำ) เป็นชื่อที่ใช้เรียกขานกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งที่ได้อพยพมาจากเขต สิบสองจุไทและแถบเดียนเบียนฟู (เมืองแฉง สมัยโบราณเรียกว่าเมืองแฉง) ประเทศเวียดนามใกล้ กับตอนเหนือของพรมแดนประเทศลาว (กัญญา ลีลาถัย, 2541) (แผนภูมิที่ 1)

ชนกลุ่มนี้ได้เรียกตัวเองว่าเป็น ไทดำ ซึ่งหมายถึงกลุ่มคนไทที่มีเครื่องแต่งกายเป็นสีดำ มิได้ หมายถึงกลุ่มชนที่มีสีผิวดำแต่อย่างใด อุปนิสัยของชาวไทยทรงดำ พันเอกคำเนิร เถชะกุล เจียนไว้ ในเรื่องผู้ไทว่า "เอกสารฝรั่งเศสยกย่องพวกผู้ไทดำไว้มากกว่า มีส่วนคิดว่าผู้ไทขาวมาก แข็งแรง กว่า อ่อนนุ่ม เกรงขริบ บึกบึน และมันคงหนักแน่นกว่าด้วย เรียนเก่ง และไม่เชื่อคำโฆษณา ใดๆ ง่ายนัก..." (อ้างใน ม. ศรีบุษรา, 2522)

ไทยทรงดำเป็นเผ่าไทยแท้ที่สุด ตั้งมั่นอยู่ในภูมิภาคที่เป็นแอ่งแห่งเมืองเดียนเบียนฟู หรือเมืองแฉง "แฉง" มาจาก "แฉน" หมายถึงเทวดา เมืองแฉงจึงหมายถึง เมืองเทวดาหรือเทพนคร เมืองแฉงเป็นเมืองที่เกิดก่อน เป็นถิ่นที่อยู่ดั้งเดิมของชาวไท (สุกาศค์ จันทวนิชและจาวรรม พรหมวัง- ขำเพชร อ้างใน กัญญา ลีลาถัย, 2541) และรอบๆ บริเวณนั้น มีจำนวน 15,000 คนทวนเข้า

10,000 คน และตลอดแคว้นเมืองสงขลา (หรือชอนลา) 40,000 คน และกลุ่มแม่น้ำเซ็ง 8,000 คน ตลอดแม่น้ำมูถึงบิณดู 10,000 คน หนองแห้ว 5,000 คน ในส่วนใหญ่ของเงียโล และในกลุ่มแม่น้ำ โกลี้เคียง 10,000 คน ทั้งหมดประมาณ 100,000 คน

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ฝรั่งเศสได้จัดตั้งสหพันธรัฐไท ขึ้นที่เมืองไลเจา ผู้นำชาวไทย ในเวียดนามแบ่งออกเป็น 2 ฝ่ายๆ หนึ่งเข้าร่วมกับเวียดนามที่ต่อสู้กับฝรั่งเศสมาตั้งแต่ต้น อีกฝ่ายหนึ่ง ต้องการเป็นสหพันธรัฐไท เพราะเห็นว่าแม้จะอยู่ภายใต้สหพันธรัฐฝรั่งเศสก็มีสถานะเท่าเทียมกับ ประเทศลาว จึงตัดสินใจเข้าร่วมกับฝรั่งเศส ฝรั่งเศสตกเป็นฝ่ายรับเรื่อยมาจึงถอนกำลังจากจุดอื่นๆ ทั้งหมด และได้ถอนเข้าสู่เดียนเบียนฟู ซึ่งมีลักษณะเป็นเมืองในหุบเขาพร้อมดำเนินการ สร้างค่ายรอบเมือง ปลายปีพ.ศ. 2496 ฝรั่งเศสกับพลพรรคสหพันธรัฐไทได้ถอนเข้าสู่เดียนเบียนฟู จนถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2497 เมืองเดียนเบียนฟูที่มั่นสุดท้ายของฝรั่งเศสถูกตีแตก เวียดนามที่ เข้าครองเมืองเดียนเบียนฟู ชาวไทยทรงดำจำนวนหนึ่งประมาณสามพันกว่าคนที่ยังคงรักความเป็น อิสระเสรี ไม่อยากอยู่ภายใต้การปกครอง ชาวไทยทรงดำจึงต้องอพยพกันอีก ในระยะแรกได้ เข้ามาอยู่ที่แขวงเชียงขวางของประเทศลาว ทางราชการเชียงขวางจัดที่ให้อยู่ที่บ้านนางาม ต่อมา เห็นว่าที่เชียงขวางสถานที่ทำมาหากินคับแคบ ไทยทรงดำส่วนหนึ่งจึงอพยพมาอยู่ที่แขวงเวียง จันทน์ที่บ้านฮีโล ห่างจากเวียงจันทน์ไปทางเหนือประมาณ 20 กิโลเมตร ชาวไทยทรงดำ จำนวนประมาณ 4,000 คนได้อพยพเข้าสู่เวียดนามใต้ไปอยู่ที่ตำบลคงเจีย จังหวัดดาลัด ชาวไทคำอีก กลุ่มประมาณ 2,000 คน ได้อพยพเข้าไปยังเมืองหลวงพระบาง ประเทศลาว (แผนภูมิที่ 2)

2. การอพยพเข้าสู่ประเทศไทย

การตั้งรกรากในประเทศไทยจึงถูกเรียกว่าลาวโซ่ง หรือลาวซ่ง เนื่องจากชน กลุ่มนี้เป็น กลุ่มที่อาศัยอยู่ในเขตประเทศลาว คำว่าซ่งหรือ ซ่วงในภาษาไทยทรงดำหมายถึงกางเกงผู้ชาย มีลักษณะขายาวแคบ สีดำทำจากผ้าฝ้ายแล้วย้อมด้วยสีธรรมชาติ ดังนั้นจึงเรียกกลุ่มชนนี้ว่า ลาวซ่วงดำ ต่อมาเพื่อให้เป็นกลุ่มชาติไทยเดียวกัน มิให้เกิดความแตกต่างทางกลุ่มจึงเรียกว่า ไทยทรงดำหรือไทดำ และชาวไทยทรงดำเองก็พึงพอใจกับการเรียกตนเองว่า ไทยทรงดำ หรือไทย โซ่ง มากกว่าเพราะดูเหมือนเป็นชนกลุ่มเดียวกัน อีกทั้งการได้มาตั้งถิ่นฐานมาเป็นระยะเวลาที่ ยาวนานกว่า 200 ปีทำให้ชนกลุ่มนี้มีความผูกพันและเป็นคนไทยเช่นกัน

ประมาณปี พ.ศ. 2322 ในสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรีเป็นช่วงที่ผู้ไทดำได้อพยพเข้ามาใน ประเทศไทยและถูกกวาดต้อนเป็นเชลยศึกสงคราม โดยสมเด็จพระยามหากษัตริย์ศึกและ เจ้าพระยาสุรสีห์ได้ยกทัพขึ้นไปตีอาณาจักรล้านช้างได้เมืองเวียงจันทน์ หลวงพระบาง เมืองทันต์ และเมืองม่วย จึงได้กวาดต้อนครอบครัวของไทดำนี้ลงมากรุงเทพฯเป็นจำนวนมาก ทรงโปรดให้

หน่วยราชการส่งไปตั้งบ้านเรือนอยู่ตามแถบหัวเมืองต่างๆรวมทั้งจังหวัดเพชรบุรี เพื่อทำหน้าที่เป็นแรงงาน ส่งส่วย และกำลังในการผลิต

ต่อมาในปี พ.ศ. 2335 ในรัชสมัยของรัชกาลที่ 1 เมืองพวนและเมืองแกลงหรือเคียนเบียนฟู ได้เกิดการแข็งข้อต่อเมืองเวียงจันทน์ ซึ่งในขณะนั้นเวียงจันทน์ยังเป็นเมืองขึ้นอยู่กับกรุงเทพฯ การยกทัพเพื่อไปปราบเมืองขึ้นทั้ง 2 เมืองนี้ ทำให้เกิดการกวาดต้อนครอบครัวไทยทรงดำและลาวพวนลงมาถวายที่กรุงเทพฯ รัชกาลที่ 1 ทรงโปรดให้ไปตั้งบ้านเรือนอยู่ที่หมู่บ้านหนองปรัง หรือเรียกว่าหนองเตา เมืองเพชรบุรี

ในปี พ.ศ.2381 รัชสมัยของรัชกาลที่ 3 ได้ส่งกองทัพไทยไปตีเมืองลาวอีกและได้กวาดต้อนครอบครัวไทยทรงดำเข้ามาอีก และให้ไปอยู่ที่ตำบลท่าแร่ อำเภอบ้านแหลม เมืองเพชรบุรี แต่ด้วยชาวไทยทรงดำกลุ่มนี้ได้ขออนุญาตอพยพไปอยู่ที่อำเภอเขาย้อย เพราะลักษณะภูมิประเทศคล้ายคลึงกับถิ่นที่เคยอยู่ คือเป็นที่ดอน

การเลือกพื้นที่ในการตั้งครัวเรือนที่เมืองเพชรบุรีนั้น ได้มีการคำนึงถึงการปกครองที่ให้อยู่กันเป็นกลุ่มก้อน เพื่อให้ง่ายแก่การควบคุมและการปกครอง อีกทั้งยังมีสภาพภูมิประเทศที่ใกล้เคียงกับถิ่นฐานเดิมทำให้ชาวไทยทรงดำสามารถปรับตัวได้ง่าย

ครั้นภายหลังจากมีการยกเลิกระบบไพร่และการเกณฑ์ทหาร ในรัชกาลที่ 5 ทำให้ชาวไทยทรงดำมีอิสระในการย้ายถิ่นฐานได้สะดวกและมากขึ้น โดยไปอยู่ตามจังหวัดและภาคต่างๆ เช่น ราชบุรี กาญจนบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี พิจิตร สุโขทัย และพิษณุโลก เป็นต้น แต่ละชุมชนที่กระจายถิ่นฐานไปนั้นก็ยังมี การไปมาหาสู่เชื่อมเยื่อพันกันอยู่เสมอ (สุมิตร ปิติพัฒน์ และเสมอชัย พูลสุวรรณ, 2540)

ชาวไทยทรงดำที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี อาศัยอยู่เป็นกลุ่มครอบครัวแบบกระจุกตัว และมีจำนวนครัวเรือนมากอยู่ที่อำเภอเขาย้อย เพชรบุรี(แผนภูมิที่ 3) และกระจายอยู่ในอำเภออื่นๆ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอบ้านแหลม อำเภอบ้านลาด อำเภอท่ายาง อำเภอหนองหญ้าปล้อง อำเภอชะอำ

3. ลักษณะทางกายภาพและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

3.1 ที่ตั้ง

บ้านเขาย้อย หมู่ที่ 5 ตั้งอยู่ริมถนนเพชรเกษม ตำบลเขาย้อย อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี โดยตั้งอยู่ทางทิศเหนือของจังหวัดเพชรบุรี (แผนภูมิที่ 4) มีระยะทางห่างจากจังหวัดเพชรบุรี 22 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 100 กิโลเมตร ไปทางทิศใต้ การเดินทางไปยัง

บ้านเขาย้อยสามารถกระทำได้โดยทางรถยนต์ และทางรถไฟที่สถานีเขาย้อย ห่างจากหมู่บ้าน ประมาณ 4 กิโลเมตร สภาพของถนนภายในหมู่บ้าน ถนนสายหลักของหมู่บ้านที่แยกตัวจากถนน ทางหลวงเป็นพื้นผิวถนนแอสฟัลท์ติกคอนกรีต ถนนที่แยกตัวไปตามซอยต่างๆ เป็นถนนหินคลุก พื้นผิวยังขรุขระ

3.2 อาณาเขตติดต่อกับ

- ทิศเหนือติดกับบ้านห้วยกระแทก หมู่ 1 และบ้านท้ายตลาด หมู่ 4 ตำบลเขาย้อย
- ทิศใต้ติดกับ บ้านห้วย หมู่ 3 ตำบลเขาย้อย
- ทิศตะวันออกติดกับ บ้านห้วย หมู่ 3 ตำบลเขาย้อย
- ทิศตะวันตกติดกับบ้านเขาย้อยบน หมู่ 2 ตำบลเขาย้อย

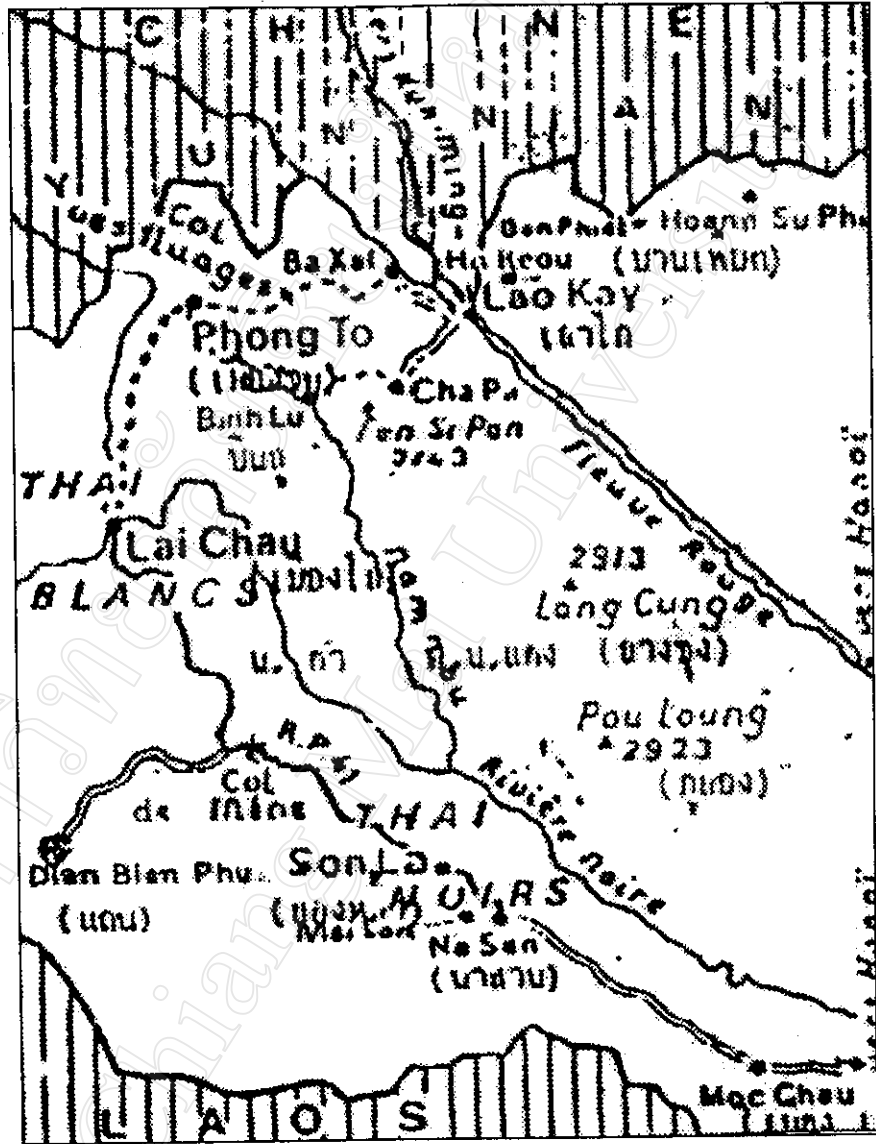
3.3 ลักษณะทางกายภาพ

พื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลเขาย้อยเป็นภูเขาและที่ราบค่อนข้างสูง โดยทางทิศตะวันตกเป็น เขตแดนธรรมชาติติดต่อกับเขตอำเภอหนองหญ้าปล้อง และเป็นที่ลาดเอียงไปทางทิศตะวันออก มีพื้นที่สำหรับการทำนาสลับกันไปจนถึงชายฝั่งทะเล สภาพดินไม่ค่อยสมบูรณ์ โดยร้อยละ 70 ของทั้งอำเภอเขาย้อยไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก บางแห่งมีลักษณะเป็นดินภูเขา คือเป็นดินปนหิน กรวดหรือลูกรัง มีภูเขาตั้งอยู่ในหมู่ 5 คือ ภูเขาเขาย้อย แม้ว่าดินจะไม่มีควมอุดมสมบูรณ์แต่ภายใน หมู่บ้านมีลำคลองสาธารณะ พื้นที่ฝั่งตะวันออกของถนนเพชรเกษมอยู่ในเขตจัดรูปที่ดิน โดยได้รับน้ำจากคลองชลประทานตลอดทั้งปี พื้นที่ฝั่งตะวันตกของถนนเพชรเกษมอยู่นอกเขตจัดรูปที่ดิน ทำให้การทำการเกษตรและการใช้น้ำต้องอาศัยน้ำฝน แหล่งน้ำธรรมชาติที่ไหลผ่านชุมชนคือ ห้วยหลวงหรือห้วยใหญ่ ซึ่งต้องอาศัยน้ำฝน ปัจจุบันมีน้ำไหลตลอดฤดูเนื่องจากการชลประทาน ทำให้ชุมชนไทยทรงดำมีน้ำสำหรับใช้ทางการเกษตรได้ตลอดปี

3.4 ลักษณะทางภูมิอากาศ

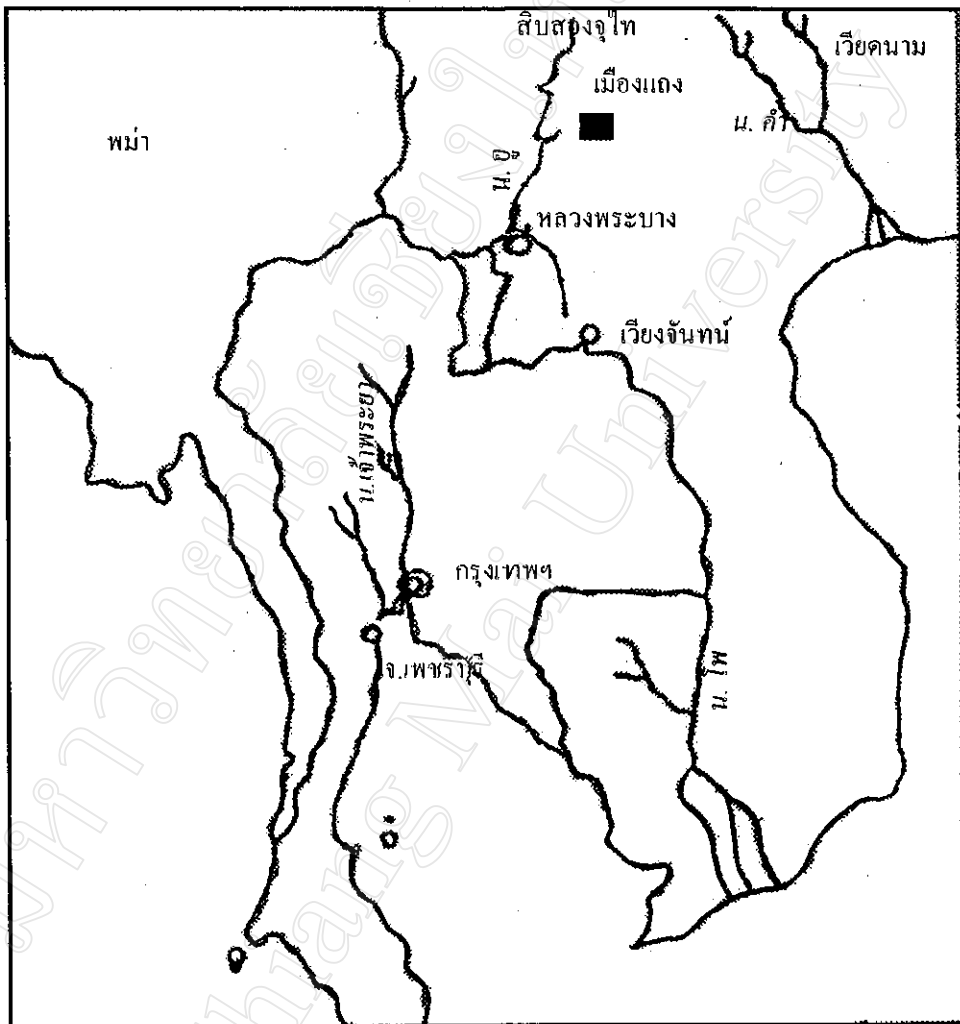
อากาศอบอุ่นค่อนข้างร้อน มีฝนตกชุกในช่วงฤดูฝนและค่อนข้างมากในเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม อุณหภูมิเฉลี่ยประมาณ 30- 32 องศาเซลเซียส

แผนภูมิที่ 1 แผนที่แสดงถิ่นฐานเดิมของชาวไทยทรงดำ

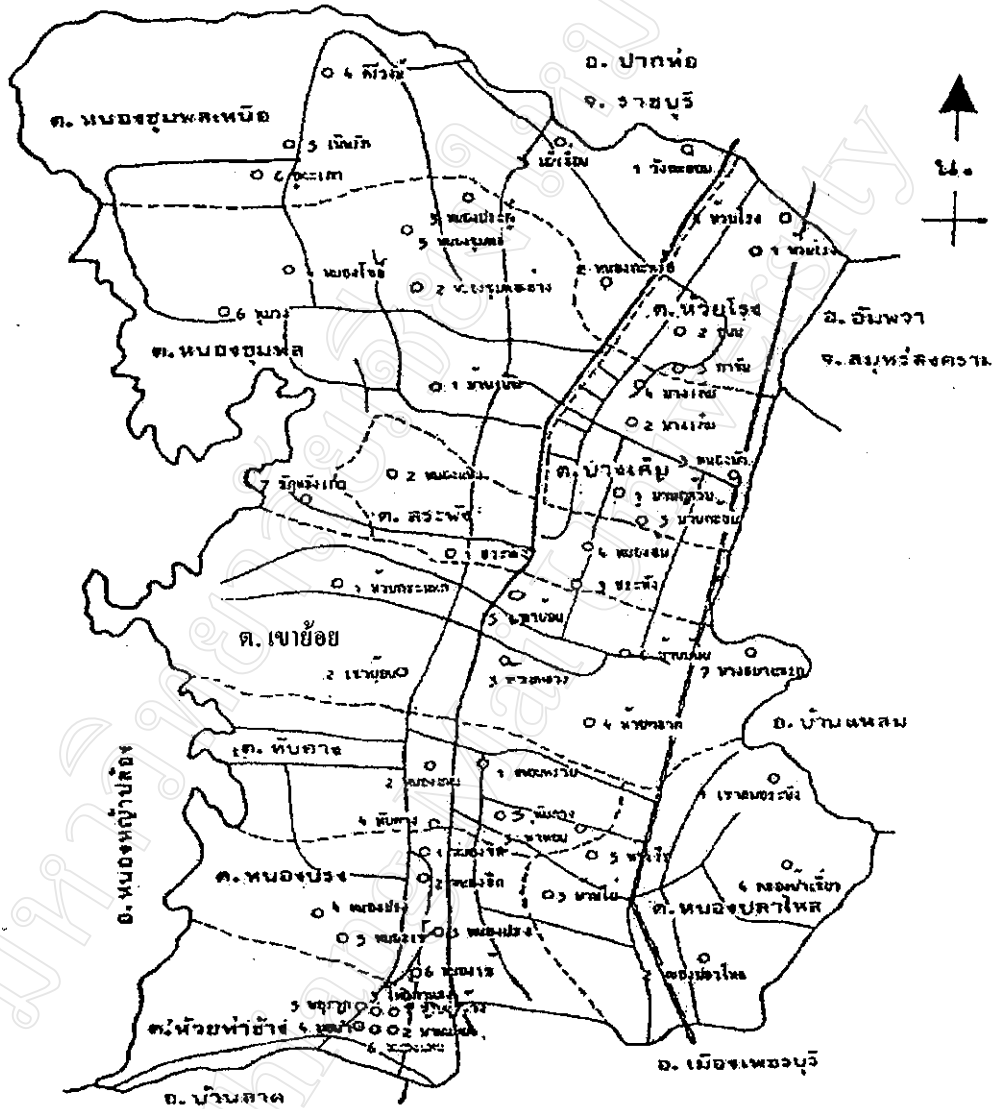
ที่มา: มาเซียร ดัลเช่ (2518). ชนชาติไทยในเอเชีย. กรุงเทพฯ.

แผนภูมิที่ 2 แผนที่แสดงที่ตั้งเมืองแกลง กรุงเทพฯ และจังหวัดเพชรบุรี

ที่มา : นิพนธ์ เสนาพิทักษ์ (2521). ประวัติไทยไซ่ง. เพชรบุรี (จุดสารอัสสำเนา).

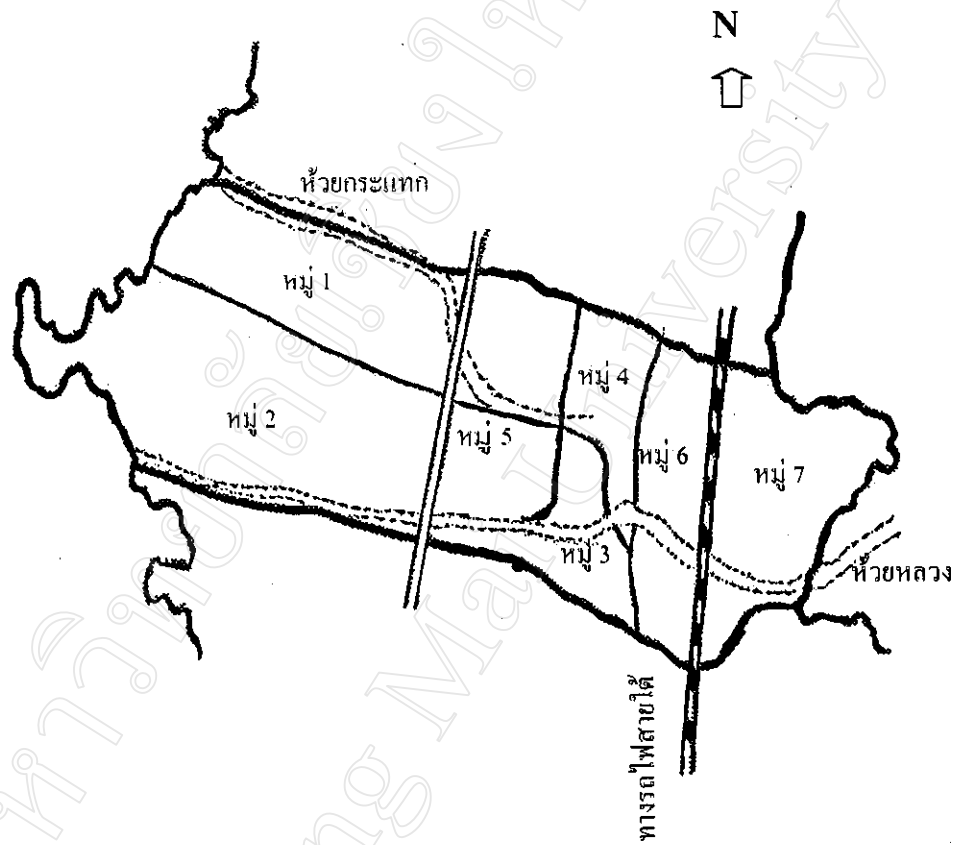
แผนภูมิที่ 3 แผนที่อำเภอเขาย้อย

สัญลักษณ์

- หมู่บ้าน
- - - - - เขตตำบล
- ▨ ทางรถไฟ
- เส้นทางหลวง
- ถนน

แผนภูมิที่ 4 แผนที่ตำบลเขาย้อย

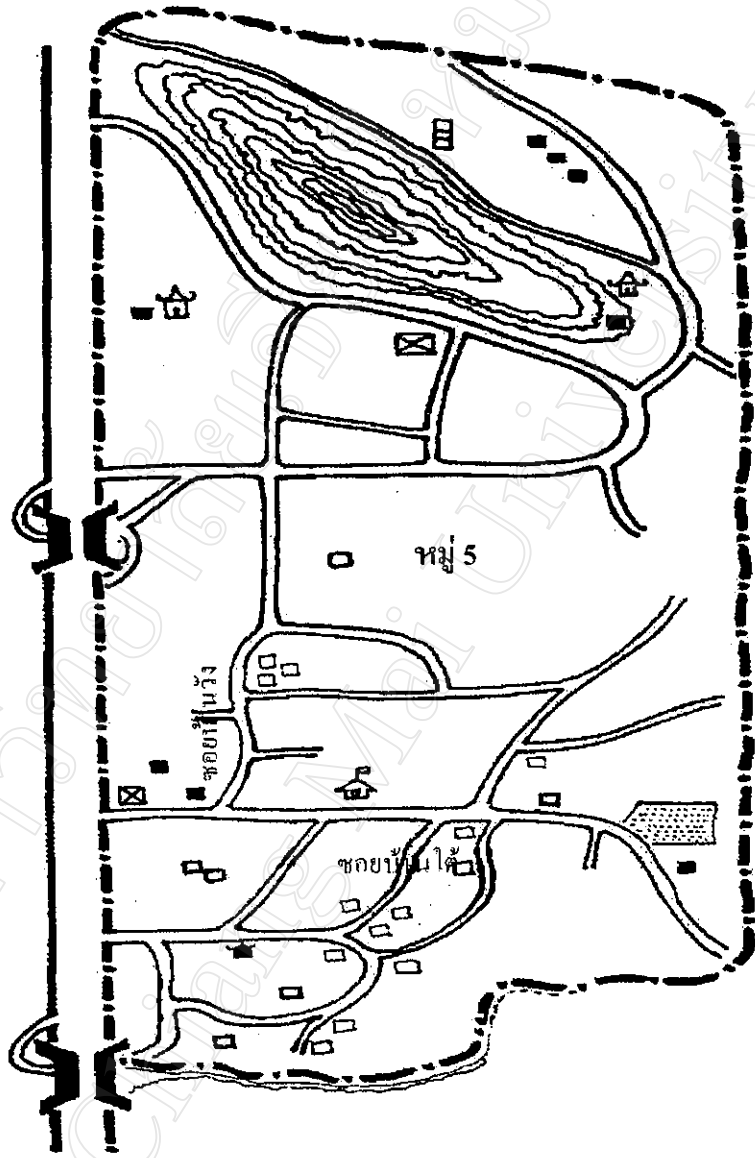

สัญลักษณ์

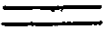

- เขตหมู่บ้าน
- เขตตำบล
- === ถนนสายหลัก
- +— ทางรถไฟ
- - - แม่น้ำ

แผนภูมิที่ 5 แผนที่บ้านเขาย้อย

สัญลักษณ์

	บ้านที่เข้าร่วม โครงการหมู่บ้านท่องเที่ยว		สถานีราชการ
	ถนนภายในหมู่บ้าน		โรงเรียน
	อาณาเขต		ตลาด
	สะพาน		วัด
	ภูเขา		ศาลพ่อปู่
	ลานวัฒนธรรมไทยทรงดำ		

4. ประชากร

บ้านเขาย้อย มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 1,406 คน จำนวนครัวเรือน 643 หลังคาเรือน ประกอบด้วยประชากรชาย 701 คน หญิง 705 คน ประชากรไทยทรงดำคิดเป็นร้อยละ 60 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ร้อยละ 40 เป็นประชากรคนไทย (สถิติเดือนธันวาคม 2542)

5. ลักษณะทางเศรษฐกิจ

หมู่บ้านเขาย้อย หมู่ 5 ลักษณะของการประกอบอาชีพดังนี้

5.1 อาชีพหลัก

1) อาชีพเกษตรกรรม โดยส่วนใหญ่จะทำนาข้าวเจ้ามากกว่าทำนาข้าวเหนียว วัตถุประสงค์ของการทำนาเพื่อให้มีข้าวไว้สำหรับบริโภคและเพื่อการขาย การทำนาขึ้นอยู่กับเจ้าของผู้ครอบครองที่ดินว่าจะตัดสินใจทำปีละกี่ครั้ง โดยส่วนใหญ่จะทำปีละ 2 ครั้ง แม้ว่าลักษณะทางสภาพภูมิประเทศไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ แต่ก็สามารถทำการเกษตรได้เพราะมีแหล่งน้ำที่เอื้ออำนวยตลอดปี นอกเหนือจากการทำนาเพื่อบริโภคและเพื่อการค้าขายแล้ว ชาวบ้านยังมีอาชีพอื่นที่ทำหลังจากการทำนาคือทำไร่ ทำสวน ส่วนใหญ่จะปลูก มะม่วง กล้วย พืชผัก ต่างๆ จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพการทำนา 48 ครัวเรือน ประมาณร้อยละ 7.46 ของครัวเรือนทั้งหมด

2) อาชีพรับราชการ จำนวนของผู้รับราชการ 350 คน บ้านเขาย้อยหมู่ 5 เป็นหมู่บ้านที่เป็นสถานที่ตั้งของหน่วยงานราชการและสถานบริการสาธารณะ

3) อาชีพรับจ้าง นอกเหนือจากการทำอาชีพเกษตรกรรมแล้วชาวบ้านเขาย้อย ยังมีการประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน 200 คน โดยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มวัยทำงานที่ไปรับจ้างทำงานที่โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอเขาย้อยได้ประกาศเป็นเขตอุตสาหกรรม เพราะมีทำเลที่เหมาะสมและการคมนาคมที่สะดวก ปัจจุบันมีโรงงานอุตสาหกรรมในอำเภอเขาย้อย จำนวน 32 โรง โรงสีข้าวขนาดใหญ่ 4 โรง ขนาดเล็ก 32 โรง และโรงโม่หิน 2 โรง และอยู่ในเขตการบริหารของเทศบาลตำบลเขาย้อย 4 โรง เป็นโรงงานในการผลิตวัสดุอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์และไฟฟ้า ผ้าและผลิตภัณฑ์จากผ้า โรงงานผลิตอาหาร ดังนั้น จึงมีแหล่งสำหรับรองรับแรงงานได้อย่างพอเพียง นอกจากนี้ยังมีการรับจ้างทำงานเกี่ยวกับการเกษตรกรรมอีกด้วย

4) อาชีพค้าขาย โดยส่วนใหญ่ประชากรที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมถนนเพชรเกษมทั้งสองฝั่งจะเปิดร้านอาหารเพื่อจำหน่ายแก่ผู้เดินทาง อีกทั้งอำเภอเขาย้อยเป็นจุดแวะพักริมทางก่อนที่จะเดินทางต่อไปยังภาคอื่นๆ ดังนั้นจึงเกิดเป็นอาชีพแก่ชาวเขาย้อย จำนวนประชากรที่ประกอบอาชีพค้าขาย 100 คน

5.2 อาชีพพรอง

1) การผลิตขนมพื้นเมือง ขนมที่นิยมทำคือขนมหวานเมืองเพชร ได้แก่ ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ฯลฯ ขนมที่ทำได้นำไปขายส่งให้กับร้านอาหารที่ตั้งอยู่ริมถนนเพชรเกษม ซึ่งมีจำนวนร้านอาหารจำนวนมาก และทำขายภายในชุมชน

2) เลี้ยงสัตว์ สัตว์ที่นิยมเลี้ยงคือ ไก่ สุกร โค ปลา เป็นต้น โดยเลี้ยงไว้เพื่อการค้าและเลี้ยงภายในบริเวณบ้านหรือปล่อยไว้ตามที่นาและพื้นที่โล่งต่างๆ ในชุมชน

3) การทำปลาร้าและหน่อไม้ดอง

รายได้ประชากร/คน/ปี 53,899 บาท

6. ลักษณะทางสังคม

6.1 การจัดระเบียบทางสังคมของชาวไทยทรงดำ

การรวมกันอย่างเป็นกลุ่มที่มีความสามัคคี ความรักในการเป็นชาติพันธุ์เดียวกันทำให้ชาวไทยทรงดำทุกคนเป็นเสมือนเครือญาติกัน โดยการนับถือผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษร่วมกัน การเป็นระบบเครือญาติของชาวไทยทรงดำเป็นด้วยการมีสายเลือดเดียวกัน ซึ่งเกิดจากบรรพบุรุษเดียวกัน มีสายสกุลเดียวกัน และญาติทางการแต่งงาน ได้แก่ พี่สะใภ้ น้องสะใภ้ ลูกสะใภ้ หลานสะใภ้ เมื่อได้เป็นสะใภ้แล้ว ฝ่ายหญิงต้องเข้าไปอยู่กับครอบครัวของสามีและนับถือผีทางสามี การจัดลำดับชั้นทางสังคมของชาวไทยทรงดำนั้นได้แบ่งเป็น 2 ชั้น

- ชั้นผู้ตัวหรือผู้ท้าว หมายถึงบุคคลที่เกิดในตระกูลที่สืบเชื้อสายมาจากชนชั้นปกครองและอยู่ใน สิ่งล่อ (ตระกูลล่อ)

- ชั้นผู้น้อย หมายถึงบุคคลที่เกิดในตระกูลสามัญชน ซึ่งอยู่ในตระกูลที่เรียกว่า สิ่งเรื่อ สิ่งกู สิ่งวี ฯลฯ

การอาศัยอยู่ร่วมกันของทั้งสองชนชั้นนี้ไม่ได้มีการแบ่งแยกอย่างชัดเจน แต่จะมีปรากฏเฉพาะที่เกี่ยวกับพิธีกรรมและการปฏิบัติตนตามข้อห้ามคำสอนบางประการเท่านั้น เช่น ในการทำพิธีเสนเรือนของผู้ตัวจะต้องใช้วัวควายในการทำเครื่องเซ่น แต่ผู้น้อยให้ใช้หมูแทน ห้ามผู้ตัวขอพืชพันธุ์ผู้น้อย เพราะถือว่าจะสูญพันธุ์และพืชจะไม่เจริญงอกงาม เป็นต้น

6.2 การศึกษา

การศึกษาภายในชุมชนโดยส่วนใหญ่พบว่า กลุ่มวัยทำงานและเด็กได้รับการศึกษาในระบบของรัฐ ยกเว้นในกลุ่มผู้อาวุโส โดยมีโรงเรียนที่อยู่ภายในชุมชนไทยทรงดำ จำนวน 2 แห่ง

คือ โรงเรียนบ้านเขาย้อย และโรงเรียนบ้านวังสัจฉิการประถมศึกษา เดิมได้ถูกใช้เป็นสถานที่ในการจัดงานประเพณีไทยทรงดำ เมื่อได้มีการจัดสร้างศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำจึงได้ย้ายสถานที่ในการทำกิจกรรม ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กก่อนวัยเรียน จำนวน 1 แห่งคือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กแสงส่องหล้า 5 วัดเขาย้อย

6.3 ศาสนา

บ้านเขาย้อยมีจำนวนวัดในพระพุทธศาสนาจำนวน 2 แห่ง คือวัดเขาย้อยและวัดพระธาตุศิริชัย ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ชาวไทยทรงดำเองก็นับถือศาสนาพุทธ และมีความเชื่อในกฎแห่งกรรม โดยมีได้ละเว้นการปฏิบัติทางศาสนา เมื่อมีประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนาก็มีการเข้าร่วมในกิจกรรม ทุกเช้ามีการทำบุญตักบาตร เข้าวัดฟังธรรม แต่ก็ยังคงความเชื่อพิธีกรรม ประเพณีของไทยทรงดำที่ได้ปฏิบัติสืบๆ ต่อกันมาอย่างเคร่งครัดเช่นกัน โดยเฉพาะผีเรือนหรือผีบรรพบุรุษ

6.4 การสาธารณสุข

โรงพยาบาลประจำอำเภอของรัฐ 1 แห่ง คือ โรงพยาบาลเขาย้อย ขนาด 60 เตียง การตรวจพบว่าโรคที่ประชาชนเป็นมากคือท้องเสีย และไข้หวัด การรักษาของชาวไทยทรงดำนอกจากมีการรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบันแล้ว ภายในชุมชนก็ยังมีการรักษาโดยการเป่า การเสียดทาย หมอผู้รักษาต้องเป็นชาวไทยทรงดำเท่านั้น การรักษาดังกล่าวอาจกระทำก่อนรักษาด้วยแพทย์แผนปัจจุบันหรือในกรณีที่ไม่สามารถรักษาได้ก็จะให้หมอเป่า หมอเยื้องเป็นผู้รักษา การรักษาด้วยการใช้สมุนไพรยังมีน้อย

6.5 สถานที่ราชการและสถานบริการสาธารณะ

1) สถานที่ราชการได้แก่ ที่ว่าการอำเภอเขาย้อย เทศบาลตำบลเขาย้อย ชุมสายโทรศัพท์ สำนักงานการประถมศึกษา สำนักงานศึกษาธิการอำเภอ โรงพยาบาลเขาย้อย สำนักงานสาธารณสุขอำเภอเขาย้อย สถานีตำรวจภูธรอำเภอเขาย้อย สำนักงานเกษตรอำเภอเขาย้อย หน่วยงานราชการที่อยู่ในที่ว่าการอำเภอประกอบด้วย ป่าไม้ สัสดี สรรพสามิต สรรพากร ที่ดิน ประมง ปศุสัตว์ และสำนักงานพัฒนาชุมชน

- 2) สถานบริการสาธารณะ ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธนาคารกรุงศรีอยุธยา บมจ.
 - องค์กรการเงินชุมชน จำนวน 1 แห่ง ได้แก่ สหกรณ์เครดิตยูเนียนวัดยางเขาชัยอำเภอด
 - กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์วัดพระธาตุศิริ
 ชัยและสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์เครดิตยูเนียนวัดยางเขาชัย
 - ลานค้าชุมชน จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ ตลาดนัดสี่แยกวัดยาง วันจันทร์ถึงวันศุกร์และ
 ตลาดนัดสุขภาพิบาล วันเสาร์-วันอาทิตย์
 - การสุขภาพิบาลและสิ่งแวดลอม
 มีรถเก็บขนขยะมูลฝอยจำนวน 2 คัน เป็นของเทศบาล มีสถานที่ทิ้งขยะ 1 แห่ง ขนาด
 พื้นที่ 18 ไร่ ตั้งอยู่ หมู่ที่ 1 ตำบลสระพัง
 - บ้านเขาชัยมีที่ดินสาธารณประโยชน์ จำนวน 7 ไร่ ปัจจุบันทางเทศบาลตำบลเขาชัย
 ได้อนุญาตให้ใช้เป็นพื้นที่ในการสร้างศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำ

7. ลักษณะทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต

ไทยทรงดำมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเองและมีความแตกต่างกับคนไทย ซึ่ง
 ประกอบด้วย

7.1 การแต่งกาย

แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ เสื้อผ้าสำหรับใช้ในชีวิตประจำวันกับเสื้อผ้าที่ใช้สำหรับ
 ใส่ในงานประเพณีหรืองานรื่นเริงต่างๆ ทอและย้อมเสื้อผ้าใช้เอง ส่วนใหญ่ทั้งชายและหญิงนิยม
 ใช้ผ้าฝ้ายทอมือย้อมด้วยครามเพื่อให้ได้สีครามเข้มเกือบดำ เสื้อผ้าที่ใส่ในพิธีกรรมจะจัดทำขึ้นเป็น
 พิเศษและประณีต ตกแต่งด้วยผ้าไหมจีนเล็กๆ ประดับด้วยเงิน ผู้หญิงมี ผ้าเป็ยว คล้องคอ

7.2 ภาษา

ไทยทรงดำมีภาษาพูดและเขียนที่เป็นของตนเอง และมีลักษณะคล้ายกับภาษาไทย
 เอกลักษณ์ของภาษาไทยทรงดำคือมีการออกเสียงและศัพท์เฉพาะบางคำ ไทยทรงดำมีอักษรเขียน
 เป็นของตนเอง แต่ในปัจจุบันพบว่ามิผู้ที่สามารถเขียนและอ่านได้น้อยมาก

7.3 ทรงผม

ไทยทรงดำมีทรงผมที่เป็นเอกลักษณ์ และแสดงถึงสถานภาพของบุคคลนั้น ปัจจุบันยังคงมีการทำทรงผมเหล่านี้อยู่ โดยเฉพาะกิจกรรมของชาวไทยทรงดำ ได้แก่ สับปลิ้น จุกดับ ขอคกระ ค็อก ขอคชอย ปั้นเกล้าชอย ปั้นเกล้าล้วน และปั้นเกล้าตัก

7.4 ที่อยู่อาศัย

ลักษณะที่พักอาศัยของชาวไทยทรงดำในปัจจุบันนั้น มีลักษณะของการก่อสร้างที่เป็นบ้านไม้ทรงเรือนไทย ยกใต้ถุนสูง หลังคาจั่วมีห้องนอนมีจำนวน 2 ถึง 3 ห้องขึ้นอยู่กับขนาดของบ้านที่ใหญ่หรือเล็ก แต่ทุกบ้านจะต้องมี "กะล่อห้อง" ซึ่งเป็นห้องที่มีความสำคัญ เพราะเป็นห้องสืบบรรพบุรุษ เป็นห้องที่ใช้ประโยชน์เฉพาะพิธีและคนภายในครอบครัวที่นับถือผีเดียวกันเท่านั้น จากการพูดคุยกับผู้เข้าร่วมโครงการพบว่า บ้านลักษณะของลาวโซ่งหรือไทยทรงดำแบบดั้งเดิมในหมู่บ้านแห่งนี้ไม่มีการปลูกสร้างแล้ว จะมีก็แต่บางหมู่บ้านหรือบางครัวเรือนที่อยู่ห่างไกลจากความเป็นเมือง เนื่องจากวัสดุในการก่อสร้าง ได้แก่ หวาย หน้าคา ไม้ ไม้เนื้อแข็งในชุมชนมีจำนวนน้อยลงและหาจากธรรมชาติได้ยาก ความทนทานของวัสดุมีน้อย ซึ่งในทุกๆ 2-3 ปีจะต้องเปลี่ยนหลังคา ทำให้เสียค่าใช้จ่ายสูงและผู้ที่สามารถสร้างบ้านส่วนใหญ่เป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชน เร็วแรงในการทำงานก็ลดน้อยลง อีกประการหนึ่งคือการมีการมีอาชีพและรายได้ที่สูงขึ้นและแน่นอน ทำให้มีกำลังในการซื้อหาวัสดุอุปกรณ์ที่แข็งแรงและทนทานต่อสภาพดิน ฟ้า อากาศได้ดี แต่การจัดพื้นที่ภายในบ้านยังคงเหมือนเดิม ภายหลังจากที่ได้เข้าร่วมในโครงการเยี่ยมชมเรือนเหย้าชาวไทยทรงดำไม่พบว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆเกี่ยวกับโครงสร้างของบ้าน แต่ละครัวเรือนได้มีการทำความสะอาดเป็นประจำตลอด ทุกหลังคาเรือนมีไฟฟ้าใช้เพราะอยู่ใกล้เส้นทางหลวงสายหลัก การตั้งครัวเรือนจะอยู่ใกล้เคียงกันมีรั้วเดียวกันและเป็นรั้วไม้ไผ่ขดแตะและปล่อยให้พืชเลื้อยปกคลุมตามธรรมชาติ บ้างก็ปลูกต้นกระถิน มะขามเป็นแนวกันพื้นที่ ทั้งนี้เป็นเพราะแต่ละครัวเรือนมีความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติมาตั้งแต่สมัยอดีต และได้อาศัยอยู่ใกล้ชิดกันเป็นกลุ่มก้อน

7.5 แหล่งน้ำ

แหล่งน้ำที่ใช้สำหรับการบริโภคและอุปโภคมาจากประปาหมู่บ้าน มีบางครัวเรือนที่ใช้บ่อน้ำภายในบ้าน แต่พบว่าน้อยมากเนื่องจากน้ำจืดที่หมู่บ้านแห่งนี้บ่อน้ำกร่อยมีความเค็มของน้ำทะเลปนอยู่ เนื่องจากตั้งอยู่ไม่ห่างไกลจากอำเภอบ้านแหลมที่ตั้งอยู่ติดกับทะเล อย่างไรก็ตามภายในครัวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอต่อการบริโภคและอุปโภค รวมถึงน้ำใช้เพื่อการเกษตร

7.6 ประเพณี

ประกอบด้วยประเพณีเกี่ยวกับครัวเรือนและประเพณีเกี่ยวกับสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) ประเพณีเกี่ยวกับครัวเรือน

- พิธีเสนเรือน คำว่า "เสน" หมายถึง เช่น เสนเรือนจึงหมายถึงพิธีในการเช่นผีเรือน ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษที่ได้ล่วงลับไปแล้ว และเป็นการเชิญวิญญาณให้กลับมาสถิตเป็นผีเรือนเพื่อคอยดูแลลูกหลานและเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว ถ้าครอบครัวใดมิได้ปฏิบัติถือว่าเป็นการรอกัญญ์ต่อบรรพบุรุษ

- พิธีปักตงหรือเวนตง หมายถึงการเช่นไหว้ผีเรือนของแต่ละครอบครัว และจะกระทำทุกๆ สิบวัน แต่ละครอบครัวอาจจะทำพิธีนี้ไม่ตรงวันกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวันที่เชิญวิญญาณบรรพบุรุษมาเป็นผีเรือนในครั้งแรก

- พิธีเสนแม่ผด พิธีนี้เป็นพิธีที่เกี่ยวกับการเสี่ยงทาย การสะเดาะเคราะห์ให้กับผู้เจ็บป่วย และเป็นทั้งหมอคุณหรือหมอเสี่ยงทาย บางครั้งก็เรียกแม่ผดนี้ว่า หมอเขื่อง

- พิธีแปงขวัญ เป็นพิธีกรรมในการเรียกขวัญของบุคคลนั้นกลับมา และขับไล่สิ่งชั่วร้ายที่ถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี ไม่เป็นมงคล มักจะทำพิธีนี้กับเด็กหรือผู้ใหญ่ที่ตกใจ เจ็บป่วย ฯลฯ

2) ประเพณีเกี่ยวกับสังคม

- ประเพณีลงช่วง คำว่า ช่วงหรือขวง หมายถึง ลานบ้าน ใช้สำหรับในการทำกิจกรรม เช่น ปั่นฝ้าย กรอผ้า ตำข้าว เป็นต้น โดยสาว ๆ ของหมู่บ้านจะมาร่วมกันทำงาน และจะมีหนุ่มในหมู่บ้านเดียวกันหรือต่างถิ่นมาพูดคุยด้วย

- ประเพณีอินกอน อิน หมายถึง เล่น กอน หมายถึง มะกอนหรือลูกช่วง ทำจากผ้าที่เย็บคล้ายหมอนสี่เหลี่ยมเล็กๆ ภายในบรรจุด้วยทรายหรือเมล็ดคนุน มีพู่ห้อย 4 มุม มีการขับเพลงทอดคอน การเล่นแคน

8. แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

แหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ด้วยกันคือ

1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ถ้ำเขาย้อย ซึ่งมีหินงอกหินย้อยที่สวยงามและเป็นจุดแวะพักของนักเดินทาง และสภาพธรรมชาติทั่วไปของหมู่บ้านที่เป็นทุ่งนา ต้นตาล

2) แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและประเพณีของชุมชน ได้แก่ วัดถ้ำเขาย้อย ซึ่งมีพระพุทธไสยาสน์ พระพุทธรูปสมัยอุทองและ สมัยโบราณอีกมากมาย

ภายในวัดยังมีหินงอกหินย้อยที่สวยงาม ประเพณีอันกรอน พิธีเสนเรือน วิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำ การทอผ้า การทำนาทำไร่ ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำ

9. ลักษณะการปกครอง

การเมืองและการบริหาร

ตำบลเขาย้อยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากสภาภิบาลเขาย้อยตามพรบ. เปลี่ยนแปลงฐานะสภาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116 ตอนที่ 9 ลงวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2542 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2542 โดยเปลี่ยนแปลงฐานะจากสภาภิบาลเป็นเทศบาลตำบลเขาย้อย กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทยได้กำหนดให้เทศบาลตำบลเขาย้อยเป็นเทศบาลชั้น 6 (เทศบาลที่มีรายได้ไม่เกิน 12 ล้านบาท) คณะเทศมนตรีประกอบด้วย นายกเทศมนตรี 1 คน เทศมนตรี 2 คน โดยบ้านเขาย้อย หมู่ 5 เป็นหนึ่งในเขตการบริหารงานของเทศบาลตำบลเขาย้อย

จากการศึกษาในบริบทของชุมชนพบว่า ชุมชนมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาและสร้างเป็น สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวของชุมชนได้แก่

1. แหล่งท่องเที่ยวด้านประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์

ประวัติศาสตร์ของชุมชนที่เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวสนใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และกลุ่มทางชาติพันธุ์ไทยทรงดำ ซึ่งมีการเล่าขานกันมาอย่างยาวนาน และมีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ไทยจวบจนปัจจุบัน นอกจากนี้ ชุมชนยังได้เล่าเรื่องราวของชุมชนให้ลูกหลานได้รับทราบและเห็นคุณค่า จนเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดพลังและความร่วมมือ จนสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรี

2. วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต

หมู่บ้านเขาย้อยมีจำนวนชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ทำให้การเดินทางท่องเที่ยวภายในหมู่บ้านสามารถทำได้สะดวก ประกอบกับ ลักษณะทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ยังคงดำรงอยู่ และสามารถพบเห็นได้ในวิถีชีวิตประจำวันของชาวไทยทรงดำ เช่น วิถีชีวิตที่สอดคล้องกับความเชื่อ พิธีกรรมที่มีการยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด ถึงแม้ว่าลักษณะบางอย่างจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม แต่ก็ก็เป็นความสามารถของชุมชนที่ปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์ปัจจุบัน เช่น การสร้างบ้านของไทยทรงดำที่เคยสร้างแบบเรือนลาว ปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนเป็นเรือนไทย เนื่องจากสภาพแวดล้อมและทรัพยากรไม่สามารถทำได้เหมือนสมัยก่อน

แต่ลักษณะของการใช้ประโยชน์พื้นที่ใช้สอยยังคงกระทำเหมือนเรือนลาว ทำให้เห็นการปรับตัวของชุมชนและคงเอกลักษณ์อันเป็นคุณค่าของชุมชนที่ควรค่าแก่การศึกษา

3. ลักษณะที่ตั้ง

ลักษณะที่ตั้งอยู่ติดทางหลวงหมายเลข 4 เพชรเกษม ทำให้การคมนาคมไปยังบ้านเขาช้อยได้หลายวิธีและสะดวกสบาย ได้แก่ การเดินทางโดยรถยนต์และทางรถไฟ การเข้าถึงหมู่บ้านเป็นไปได้ง่าย เพราะถนนภายในชุมชนมีสภาพดีและสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ง่าย (แผนภูมิที่ 5) รวมถึงที่ตั้งของชุมชนตั้งอยู่ใกล้กับศูนย์ราชการทำให้มีความปลอดภัย และความได้เปรียบของลักษณะที่ตั้งอีกประการหนึ่งคือ การเป็นจุดแวะพักครึ่งทางของผู้เดินทางผ่านไปยังภาคต่างๆ ทำให้โอกาสของการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชนมีค่อนข้างมาก

5. แหล่งท่องเที่ยว

บ้านเขาช้อยมีแหล่งท่องเที่ยวเสริมที่อยู่โดยรอบทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม รวมถึงความพยายามให้ชุมชนไทยทรงดำเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ อีกด้วย